

Windischleitenaltárna.

E vállalat valószínűleg virágzott egykor még azon idő előtt, melytől kezdve irott adataink vannak, mert 1534 július 4-én, midőn először találjuk megemlítve, már felhagyott s elfúlt régi bányának mondatik, mely Szaly István bírósága alatt Plettl János bányabírónak adományoztatott.²⁾

Azután ismét sokáig nem találunk felőle semmi hírt, de valószínű, hogy művelésben állott, és — legalább koronkint — érczeket is termelt; mert 1593 szeptember 14-én rendelte az alsó ausztriai kamara, hogy ámbár *Windischleiten* a biztosok jó és nevezetes bányának tartják, melyben igen gazdag érczek jöttek elő, és ez előtt Daniel Frigyesnek és Tetzner Ferencznek e bánya művelhetésére ellátmány is adatott; mégis, mivel most a vájatsvég meddő és kemény, és kevés pénz áll rendelkezésre, néhány ölnyre folytattassék még a vájatsvég, de ha meg nem javulna, szüntettessék meg az ellátmánnyal együtt.³⁾

1598 márczius 5-én Pockh János eladta a *Windischleiten* bánya $\frac{8}{16}$ részét Chalubka Mártonnak 50 frtéért.⁴⁾

1601 aprilis 30-án eladott Pockh János $\frac{2}{16}$ részt *Windischleiten* bányából Daniel Frigyes lipcsi várnagynak 100 darab aranyért azon kikötéssel, hogy ha vevő az eddigi veszteségeket a bánya jövedelméből fedezhette, akkor még 100 frtot fizessen. E $\frac{2}{16}$ rész a Fuchs-örökösök birtoka volt, de minthogy Fuchs 1600 frt adósságot hagyott hátra, kénytelen volt Pockh a bányarészeket eladni, hogy az adósság törlesztessék.⁵⁾

²⁾ Selmech városi levéltár.

³⁾ Schmidt: Sammlung d. u. B. III. 237. l.

⁴⁾, ⁵⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

1601 aprilis 14-én átadta a selmeczi bíró a város nevében Pockh Joachimnak a Moldner-féle bányák gondnokának a *Windischleiten* bánya $\frac{7}{16}$ részét $2\frac{1}{2}$ évre hűbérbe avval, hogy $\frac{3}{16}$ részt a maga költségén műveljen, $\frac{4}{16}$ részre pedig a költséget a város helyett előlegezze.¹⁾

1604 július 18-án elhatározta Selmecz város bírása és tanácsa, hogy azon $\frac{7}{16}$ rész a *Windischleiten* bányából, melyeket néhai Fuchs Ágoston bányapolgár halála után átvett a város, hogy abból Fuchs adósságai törlesztessenek; ezentúl ne tartassék a város kezelésében, hanem adassék vissza a Fuchs-örökösöknek, mert e bányarészek fenntartása a városnak már igen sok pénzébe került. Erre Fuchs Pál beszterczebányai kir. sáfár, és Markus Mátyás beszterczebányai királyi pénztárnok kérték a várost, hogy tartsa meg a $\frac{7}{16}$ részt, és műveltesse ezentúl is a bányát; háladatosságból $\frac{3\frac{1}{2}}{16}$ részt véglegesen a városnak fognak átengedni, ha a bánya jövedelmezni fog, és adósságai lefizetve lesznek. A város elfogadta e feltételt, és elhatározta a művelés folytatását.²⁾

1608 augusztus 29-én bepanaszolta Daniel Frigyes lipcsi várnagy, hogy a kamara már 19 hét óta nem fizette a *Windischleiten* bánya költségeiből reá eső részt.³⁾ A kincstárnak ugyan nem voltak saját részei ennél a bányánál, hanem ellátmányt adott a Trzner örökösök részére. Ez időben pedig nagy pénzhány uralkodott Selmeczen úgy a kincstárnál, mint a bányapolgárok között.

1608 szeptember 9-én kelt főbejárasi jelentés szerint a *windischleiteni* évésekben a víz már 5 ölnyire süllyedt, és naponként egy kalapácsnyira apad. *Windischleitenaltárna* vájativége még vagy 4 ölnyire van ama jó telértől, melyen egyszer 2400-latos ércz találtatott. Az *altárna* vájativége 5 – 6 óra között kelet felé hajtatik, és jó közetben áll, hetenkint egy ölet lehet kivágni.

Részesek voltak ekkor:

Daniel Frigyes	$\frac{9}{16}$, $\frac{1}{32}$	részszel
Gall Margit, kinek a város ad ellátmányt	$\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$	"
Pockh János	—, $\frac{1}{32}$	"

1), 2), 3) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv,

Trzner örökösök, kiknek a kincstár ad el-

látmányt $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$ résszel¹⁾.

1610 október 10-én a város és Dániel Frigyes az ő összesen $\frac{13}{16}$ részüket *Windischleiten* bányából hűbérbe adták 5 évre Thonrädl Kristóf királyi biztosnak avval a kikötéssel, hogy ha áldás leend, és költségei megtérítették, a város részeiből $\frac{2}{16}$ részt, és Daniel részeiből $\frac{2}{16}$ részt örökre megtarthasson, a többit pedig nekik vissza adja.²⁾

1610 október 15-én pedig Bloenstain Mátyás főkamara-gróf jóváhagyta, hogy a Trzner örökösök $\frac{2\frac{1}{2}}{16}$ része is hűbérbe adassék 5 évre Thonrädl Kristóf kir. biztosnak, ha pedig ezen idő alatt költségei vissza nem térítették a bánya jövedelmeiből, akkor tartsa meg a részeket zálogképen addig, míg a tartozás ki nem egyenlítettik.³⁾

1612 szeptember 5-én Theiler Boldizsár bányabírósága alatt fölméretett *Windischleiten alsó tárna*, mely az előlső ellenlejtés telérig $68\frac{1}{2}$ öl hosszú, innen pedig a vájatvégig 19 öl. A *felső tárna* észak felé 7 óra irányban hajtva meddő kőzetben $60\frac{1}{2}$ öl hosszú a telérig, a teléren pedig 11—12 óra irányban észak felé $43\frac{1}{2}$ öl. Az alsó tárna $16\frac{1}{2}$ öllel mélyebb, mint a felső.⁴⁾

1614 május 2-án újabb 5 évre engedte át a város a *Windischleiten* bányánál levő $\frac{7}{16}$ részeit Thonrädl Kristófnak hűbérbe; július 24-én pedig a kincstár adta át neki erre az időre a Trzner-féle részeket.⁵⁾

Ebből az látszik, hogy *Windischleiten* folyvást kecsgettette vállalkozóját gazdag ércnyomokkal, sőt egyszer-másszor nagyobb mennyiségű érczet is adott, de nem annyit, hogy vele a vállalkozó költségei fedeztethettek volna. A művelés eredményének folytonosan kecsgettetőnek kellett lenni, mert Thonrädl nem volt valami merész vállalkozó, és például *Andrástárnát* nem tartotta arra érdemesnek, hogy reá költséget fordítson.

1617 július 12-én a bányabírósági tisztek bejárták a *windischleiteni* bányákat, és jelentik, hogy a *felső tárnában*, mely a telérig 53 öl hosszú, észak felé a régiek által a telér után 19-öl vájatott ki, Thonrädl birtoklása alatt pedig 14 öl;

1), 2), 3), 4), 5) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

tehát a teléren összesen 33 öl van kivágva. Találtattak szét-szórva kis mennyiségben igen gazdag érczek, de a kőzet keménysége miatt nagy veszteséggel dolgoztak. A telér a vájativégen most egészen meddő, és igen kemény; további feltárását nem javasolják.

Az *alsótárnában* a tárnától jobb felé egy ellenlejtés éren hajtatik egy vájativég igen kemény telértöltevényben, és javasolják a jelentést tevők, hogy a vágat vagy a feküben, vagy a fedüben hajtassék, és a telér minden 10-ik ölben keresztvágattal vizsgáltsassék meg.¹⁾

Thonrädl nem ujította meg a hűbért a második 5 év lejárása után, hanem végkép lemondott veszteségeinek visszatérítéséről, és a bányászattal egészen fölhagyott.

1622 április 16-án mondatik egy jelentésben, hogy *Windischleiten*, melyet az utóbbi időkben Thonrädl Kristóf műveltetett, most szünetel és beomlott, mióta ő felhagyta. Putscher György és Schwendtner Ruprecht királyi bányatisztek nem régen bent voltak a bányában, mikor még járható volt, és azt állítják, hogy a *felső tárnában* 3 öllel a vájativég előtt egy vékony ércz-zsinór áll, mely 70 latot tartalmaz. Javasoltatik a tárna megújítása, és a telér további feltárása.²⁾

1629 május 2-án írja Putscher György bányamester Thonrädl Boldizsárnak, ki a *windischleiteni* általa állítólag örökölt bányák állapota után tudakozódott, hogy mivel e bányák már évek óta nem műveltetnek, azokra való jogát Thonrädl elvesztette. Az *alsó tárna* egészen bevan omolva, a *felső tárnát* pedig a kincstár tartja fenn, hogy a kamarai előlegek visszakövetelésére való jogát el ne veszítse. Ezen előlegek állanak:

1. Trzner Ferencznek $\frac{2\frac{1}{2}}{16}$ részére adott 988 frtnyi ellátmányból, és

2. Thonrädl Konrádnak adott 3178 frt. 49 den. ellátmányból.

Az *alsó tárnát* legujabban felkérte Curaeus Dávid cs. kir. kapitány, és az neki adományoztatott.³⁾

1630 január 24-én panaszkodtak a *Windischleiten alsó*

¹⁾, ²⁾, ³⁾ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv,

tárnában foglalkozó bányászok, hogy se Schallenberg se Curaeus nem küldenek pénzt, és már 28 frt. 47 denárral adósok.¹⁾

1630 február 18-án kelt főbejárásai jelentés szerint a *windischleiteni* bányák 1618 óta, midőn Thonrädl abban hagyta a művelést, a legujabb időig szüneteltek, de a jogosultságot a kincstár fenntartotta. Miután azonban az a híre volt, hogy a bányában még jó érczhagyatékok vannak; felnyitattott a *felső tárna* ismét, s a vágatok, emelkék és ereszkék kitakarítottak.

A *felső tárna* a 61-ik ölben éri el a telért, e ponttól jobb felé 4 ölre van egy 8 öl mély ereszke; s mellette egy másik hasonló mélységű; mind a kettőben ércznyomok vannak, és javasoltatik további megvizsgálásuk. Ezekről az ereszkéktől tovább 6 ölre van egy 16 öl magas emelke; ettől tovább 10 ölre találtak újabb időben a főtében igen jó érczet, de az már kiékült; ettől az érczes ponttól a vájativégig $5\frac{1}{2}$ öl; itt a telér igen szakadozott és kemény, de ércz-nyomok vannak benne.

Az *emelkében* 4 öl magasságban van jobb felé egy 13 öl hosszú vágat, itt-ott csekély ércz-nyomokkal. Hat öllel magasabban van balra egy 16 öl hosszú vágat, melyből a telér fölfelé is feltáratott, és a 6-ik ölben egy *régi tárna* szintje éretett el, mely tárna 61 ölnyre a vájativégig kitakarított, mert az a híre volt, hogy itt tenyérszerű széles ércz hagyatott volna el, a miből ugyan semmi sem találtatott. Ezen a szinten az emelkétől a 26-ik ölben van egy ereszke, melyet a külről jövő vizek beiszapoltak; javasoltatik, hogy ez az ereszke is kitakarítottassék. Az ereszkétől emelkedik egy hágó vágat (Steig) 10 ölnyi hosszúságban fel a *nedvestárnáig* mely e bányának legterjedelmesebb része; e felett a *nedvestárna* felett sok evés van, és ezekben egy másik telér is látható a fedüben ércznyomokkal, de igen kemény.

A *nedvestárna* 76 ölnyre van hajtva egy szép és lágy telér után. Javasoltatik a vájativég folytatása. 6 ölre a vájativégtől visszafelé van egy 6 öl hosszú fedűvágat egy másik telérig, mely meg is vizsgálattott, de most töreccsel és vízzel

¹⁾ Selmeczi bányabírósaigi jegyzőkönyv.

van tele. Minthogy az mondatik a bányáról, hogy ott régente egy ereszkében gazdag érczeket elhagytak, és töreccsel beraktak, javasoltatik ezen ereszkének is kitakaríttatása.

Részesek voltak ekkor a *felsőtárnai* vállalatnál:
 a kincstár Daniel Frigyes örökösei után . $\frac{6}{16}$, — résszel
 „ Trzner Ferencz örökösei után . $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$ „
 Selmeczváros Fuchs Ágoston örökösei nevében $\frac{7}{16}$, — „
 Fuchs Mátyás örökösei —, $\frac{1}{32}$ „

A *windischleiteni alsó tárna* régebben a *felső tárnához* tartozott, de mivel be volt omolva, nem régen Curaeusnak adományoztatott, ki azóta e tárnát kinyittatta, és benne dolgoztat, de senkit sem bocsát be. Részesek e vállalatnál:

báró Schallenberg Kristóf Farkas $\frac{9}{16}$ résszel
 Curaeus Dávid $\frac{7}{16}$ „ ¹⁾

1630 márczius 16-án felszólította a bányabíróság a Fuchs örökösöket, hogy nyilatkozzanak, fenn akarják-e még tartani *windischleiteni* részeiket, mert a város azokat vissza akarja adni.²⁾

1630 június 1-én bejelentette a kincstár a bányabíróságnál, hogy a *windischleiteni felső tárnánál* a város részeit nem fogja ezentúl ellátni költséggel.³⁾

1630 június 8-án átadattak Curaeus részei a *windischleiteni alsó tárnánál* a bányászoknak a hátra levő 28 frt. 47 denár költség törlesztésére.⁴⁾

1649 április 19-én Puschka András és Pauer Márton schittrisbergi lakosok, és Fleischer János selmeczi polgár felkérték a *windischleiteni felső tárnát*, mely már régóta elhagyva és beomolva hever. A tárna nekik adományoztatott avval a kikötéssel, hogy ha a régi részesek (kincstár és város) 12 hét alatt a munkában részt venni akarnának, akkor nekik részt adni kötelesek a költségek megtérítése ellen.⁵⁾

Ha az itt közlött adatokra visszatekintünk, látjuk, hogy *Windischleiten* egyike volt azon bányáknak, melyek a vállalkozók türelmét és áldozatra való készségét igen kemény próbára teszik, gazdag érczek nyomaival folytonosan kecsegtetve, és a vérmesebb vállalkozókat nagy jövedelemre való kilátással ingerelve rendkívüli pénzkiadásokra csábítják a nélkül, hogy az

^{1), 2), 3), 4), 5)} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

ígért fényes termelések valaha megvalósúlnának. A Fuchs család és a város, Thonrädli és Curaeus, és a kincstár, mely a pénzükből kifogyott vállalkozóknak ellátmányokat adott, mindnyájan nagy veszteségeket szenvedtek e vállalatnál, és mind-egyikőjük még is csak kénytelenségből hagyott fel vele, mert azt hitte, hogy a legközelebbi idő meg fogja hozni a régen várt áldást! Egyébiránt azt is látjuk az előadottakból, hogy a művelés a tárgyalt időszak alatt a bányának kellő ismerete nélkül vaktában folytattatott, csak 1630-ban szereztetett kellő tudomás a legrégibb műveletek terjedelméről, de ekkor már a selmeczi bányák hanyatlani kezdtek, a pénz napról napra szűkebb lett, és sem a kincstárnak, sem a városnak nem állott már tehetségében nagyobb erőt fordítani e bizonytalan eredményű vállalatra. Hogyha pedig a jelenkori térképeket hasonlítjuk össze a fentebbi birással, azt találjuk, hogy a mostani altárna nem lehetett a régiek altárnája, és így a mostaniaknak is alig van tudomásuk a régiek munkálatairól.